

Lese skrive tegne

I forrige nummer av Afasiposten snakket vi om at bruk av kroppsspråket i en samtale med personer med afasi kan bidra til at innholdet i budskapet blir lettere å forstå, at gester og tegn kan være et nyttig supplement eller alternativ i kommunikasjonen, og at bruk av gester i noen tilfeller kan lette tilgangen til ordet for personen med afasi.

- Margit Corneliusen, Line Haaland-Johansen og Eli Qvenild, samt språkforsker Marianne Lind

I dette nummeret skal vi se at lesing, skrivning og enkel tegning også kan være til hjelp i samtalen, både for den som har afasi og for samtalepartneren. Når vi snakker med en person med afasi, er det naturlig at vi konsentrerer oss om det muntlige, det som sies. Når så afasien i tillegg svekker lese- og skriveevnen, har vi lett for å overse at det likevel ligger muligheter i disse ferdighetene.

Noe vi alle kan?

Når det gjelder lesing og skrivning, er det seg slik for de aller fleste av oss at dette er ferdig-

heter som vi lærte tidlig. Det er gjerne helt automatiserte ferdigheter som vi har holdt ved like i voksen alder. Selv om afasien har svekket noen deler i lese- og skriveprosessen, kan fortsatt andre deler av kunnskapen og ferdighetene være intakte. Det er disse bevarte delene den som har afasi kan ta i bruk – med vår hjelp. Når det gjelder tegning, er det noe mange av oss ikke driver særlig med som voksne, men vi har likevel evnen til å lage enkle illustrasjoner eller strektegninger. I de fleste tilfeller vil personer med afasi også ha bevart denne evnen.

Før vi går nærmere inn på de mulighetene som ligger i å bruke lesing, skriving og tegning i kommunikasjonen, skal vi minne om noe vi skrev i denne spalten i nr. 2/2016 av Afasiposten. Der pekte vi blant annet på at også den som ikke har afasi, kan oppleve at ord ikke strekker til slik man ønsker. Noen ganger må vi ty til skriving og tegning for at andre bedre skal forstå hva vi mener, for eksempel når vi skal beskrive rominndelingen i en leilighet eller gi en veibeskrivelse. Dette er eksempler på at det er ganske naturlig å støtte seg til skriving og tegning når budskapet blir for komplisert til å uttrykkes muntlig.

Vi skal nå se nærmere på de tre vanligste måtene lesing, skriving og tegning kan være til hjelp på i kommunikasjonen.

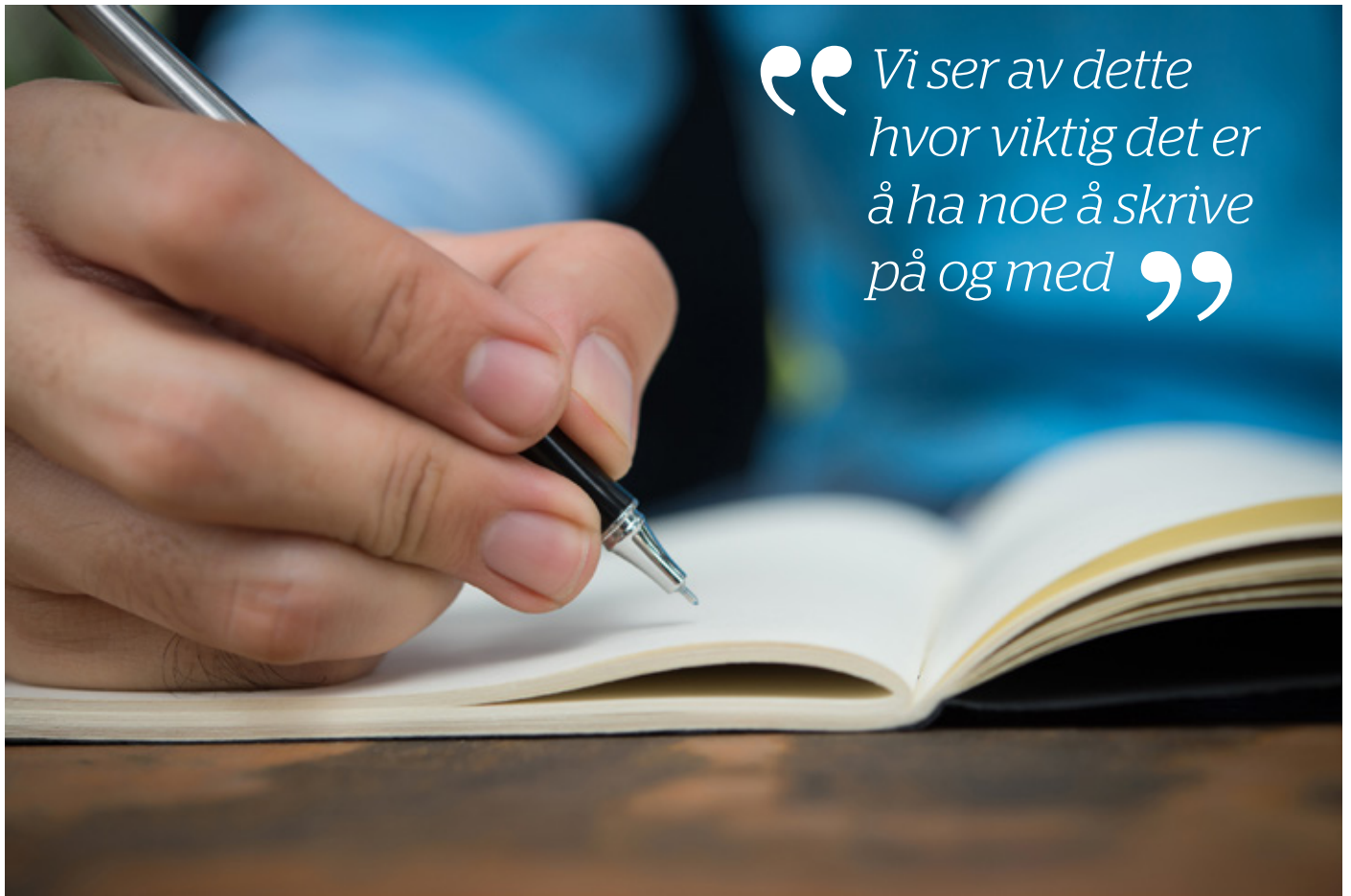
Å oppfatte og forstå det som blir sagt

Den som har afasi kan slite med å oppfatte og forstå alle de ordene som i flytende og rask rekkefølge kommer fra samtalepartnerens munn.

Selv hos personer som har relativt god språkforståelse, kan det være forstyrrelser som virker inn på evnen til å oppfatte alt som sies i en talestrøm. Dersom samtalepartneren skriver ned viktige stikkord, navn eller en del av en setning, blir det lettere å oppfatte innholdet i det som sies, spesielt om man også leser høyt det man skriver. Selv om personen med afasi ikke har den samme leseevnen som tidligere, vil mange likevel kjenne igjen ordbildene når de er så nært knyttet til det som blir sagt. Dersom leseevnen er sterkt redusert, bør man prøve seg fram med enkle tegninger.

En ekstra fordel ved at samtalepartneren noterer ned ord fra samtalen, er at de skriftlige ordene gjør innholdet i samtalen konkret. Da kan begge parter senere vise tilbake til noe som ble sagt tidligere, dersom det er behov for avklaringer og bekreftelser. Det er lurt å ta vare på alt skriftlig og tegnet materiale slik at det kan brukes som påminnelser ved senere samtaler. ▶

“ Vi ser av dette
hvor viktig det er
å ha noe å skrive
på og med ”

- ▷ I tillegg har vi erfart at når samtalepartneren begynner å notere noe på papiret, senkes taletempoet. Betydningen av å ha og å ta seg god tid i kommunikasjonen skrev vi om i denne spalten i nr. 1/2016 under temaet Tid og pauser.

Skrijving, tegning og lesing som et supplement eller alternativ til tale

Ofte kan vi som samtalepartnere ha problemer med å oppfatte og forstå hva den som har afasi ønsker å uttrykke. Ikke sjelden opplever vi det slik at vedkommende står helt fast og ikke får sagt, eller ikke finner, det aktuelle ordet. I mange tilfeller har vi erfart at når personer med afasi blir spurt om de vet noen bokstaver i ordet, så kan mange skrive én eller flere bokstaver, eller til og med deler av ordet. I slike situasjoner er dette ofte nok til at samtale-

partneren forstår hvilket ord det er, og samtalen kan gå videre.

Dersom personen med afasi ikke har slik ortografisk kunnskap om ordet, er enkle strektegninger et alternativ. Det har vist seg at i en samtalesituasjon der temaet for samtalen er gitt, skal det ikke mange strekene til før tegningen utfyller talen i tilstrekkelig grad.

Skrijving og tegning kan lette tilgangen til ord

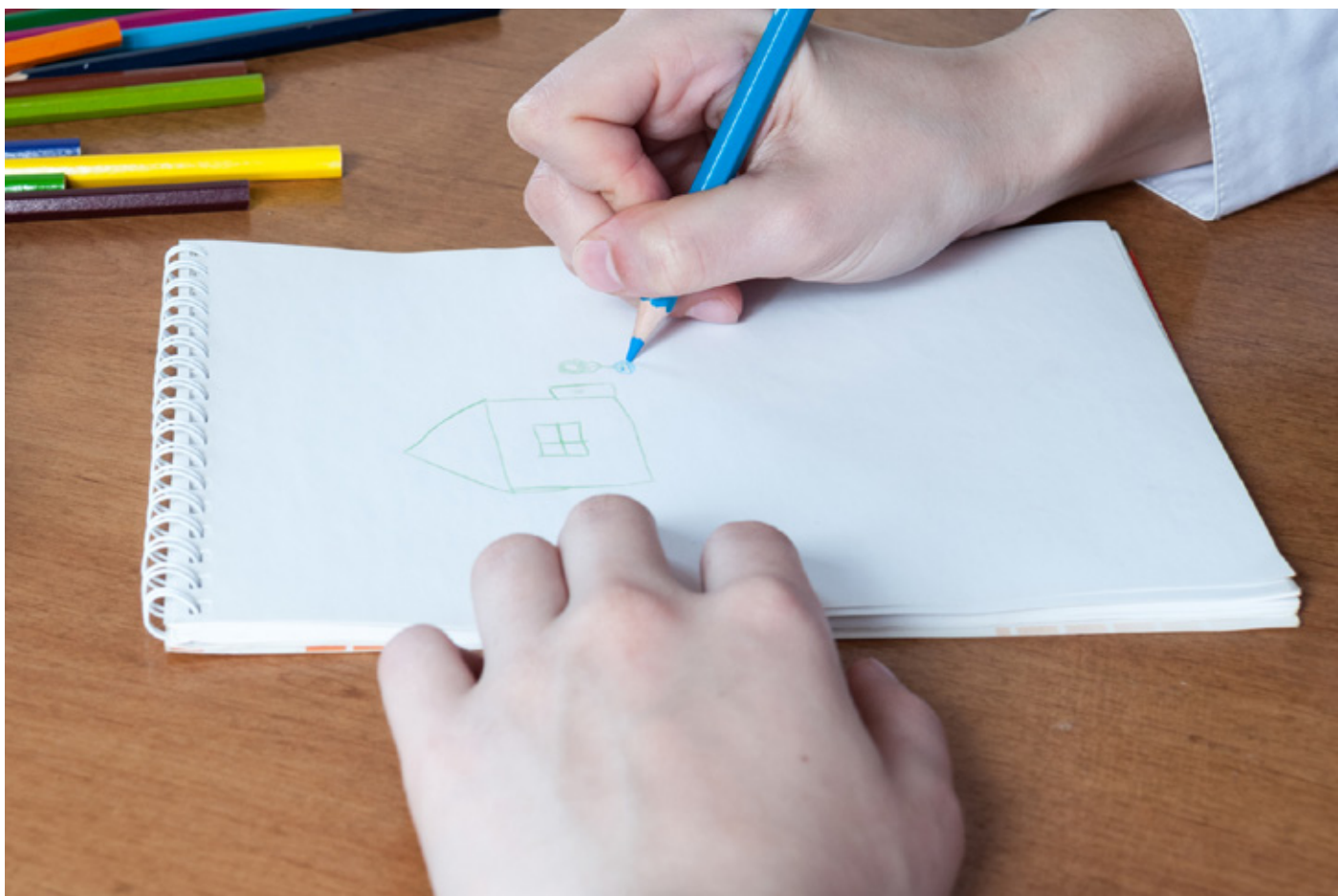
Når personen med afasi skriver én eller flere bokstaver i det ordet som er vanskelig å få uttrykt muntlig, viser det seg ofte at vedkommende også kan si ordet. Det vil si at det skriftlige uttrykket for ordet åpner opp for tilgangen til det muntlige, eller vi kan si at skriftbildet aktiverer talen. For noen personer med afasi kan dette brukes som en strategi for å si ord som

ellers er vanskelig tilgjengelige. Dette fenomenet er også beskrevet i forskningslitteraturen.

Noen personer med afasi finner ut av seg selv at de kan ha nytte av en slik strategi. Ikke bare bokstaver og ord, men også tegninger kan lette tilgangen til å si det ordet som er i tankene. Vi har selv opplevd at en mann med afasi, som etter å ha strevd en stund med å få sagt et ord, plutselig sa ordet idet han satte blyanten på papiret for å tegne det han tenkte på.

For enkelte er det også slik at det kan falle lettere å skrive et ord enn å si det. Dette kan faktisk også gjelde for hele setninger.

Vi ser av dette hvor viktig det er å ha noe å skrive på og med

(papir, blyant eller penn, nettbrett) tilgjengelig i samtalen med en person som har afasi. Selv om ikke alle har like stor hjelp av lesing, skriving og tegning, kan nytteverdien for de fleste være så stor at vi ikke må la det være uprøvd. Og det er vi som samtalepartnere som bør legge til rette for bruk av disse enkle hjelpemidlene.

Hinder på veien

Mange personer med afasi har spesielle problemer med lesing, skriving og tegning som går ut over de rent afatiske vanskene. Mange har svekket funksjon i skrivehånden. Vi vet at det krever en viss innsats å øve seg opp til å holde og bruke et skriveredskap med den hånden som har best funksjon. Vi mener likevel det vil være verdt strevet, og at den som har afasi bør oppmuntres til å prøve. Både når det gjelder lesing,

skrivning og tegning vil det selvfølgelig by på problemer for de som har fått spesielle synsvansker i tillegg til afasien. I slike tilfeller gjelder det også å prøve seg fram for å se om dette likevel kan være noe å støtte seg til.

Det er også vanlig at mange kvier seg for å skrive eller tegne fordi de ikke synes resultatet er «bra nok», sammenliknet med hva de kunne prestere tidligere. Da er det viktig at vi som samtalepartnere klart uttrykker forståelse for slike følelser, samtidig som vi understreker hvor mye det betyr for kommunikasjonen at noe også kan bli formidlet ved å skrive eller tegne.

I denne artikkelen har vi tatt for oss hvor nyttig lesing, skriving og tegning kan være i samtaler med personer som har afasi. Slike kommunikasjonsformer

kan gjøre det lettere å forstå budskapet – både for den som har afasi og for samtalepartnere. Og ikke minst kan lesing, skriving og tegning være med på å lette tilgangen til ord når personen med afasi skal uttrykke seg.

Tidligere innlegg i denne spalten finner du også på Afasiforbundets nettsider <http://afasi.no/Afasiposten/Artikler/Om-samtale>